

Eugenia Fojcik-Mastalska

Zmiany w prawie dewizowym

Palestra 34/8-9(392-393), 34-40

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZMIANY W PRAWIE DEWIZOWYM

Artykuł ma na celu dokonanie zwięzłej charakterystyki ustawy Prawo dewizowe z 15 lutego 1989 r., ze szczególnym uwzględnieniem nowelizacji tej ustawy przeprowadzonej w grudniu 1989 r. Przedstawia on także najważniejsze kierunki regulacji ustawowej obrotu dewizowego, jednakże bez zamiaru omówienia treści ustawy w sposób wyczerpujący. Najważniejsze bowiem wydaje się uchwycenie nowej koncepcji ustawowego uregulowania sfery obrotu dewizowego i wyeksponowanie nowych rozwiązań prawnych w tym zakresie.

Nowa ustawa Prawo dewizowe z 15 lutego 1989 r.¹ stanowi — inaczej niż poprzednie ustawy regulujące obrót dewizowy² — że osoby krajowe i zagraniczne mogą dokonywać obrotu dewizowego z zastrzeżeniem ograniczeń określonych w przepisach ustawy (art. 4 ust. 2) czyli, że obrót dewizowy jest zasadniczo swobodny. Ustawa deklaruje także, iż wartości dewizowe mogą być przedmiotem własności osób krajowych w kraju i za granicą oraz osób zagranicznych w kraju (art. 4 ust. 1).

Katalog wyjątków od reguły swobodnego obrotu dewizowego, zawierający wyliczenie czynności tego obrotu wymagających zezwolenia dewizowego (art. 9)³ jest jeszcze stosunkowo obszerny, ale nie powoduje nadmiernego rozrostu regulacji ustawowej. Wyczerpujący, zamknięty charakter tego wykazu pozwala uniknąć poważniejszych trudności w interpretacji ustawy o materii szczególnie w niektórych partiach zawilej.

Swoboda obrotu dewizowego ograniczona jest ponadto obowiązkami, jakie wynikają wprost z ustawy dla uczestników obrotu. Odstąpienie od tych obowiązków również wymaga uzyskania zezwolenia dewizowego. Odmierna koncepcja regulacji prawnej

w dziedzinie obrotu dewizowego jest zmianą doniosłą. Ograniczenia ustawowe, jakie jeszcze w tym obrocie obowiązują na podstawie nowego stanu prawnego, a które sprowadzają się do wymogu uzyskania zezwolenia dewizowego w przewidzianych w ustawie przypadkach (na określone czynności obrotu dewizowego lub na możliwość odstąpienia od obowiązku) nie stanowią już typowo rozumianej reglamentacji dewizowej, opierającej się na generalnym zakazie działania w obrocie dewizowym bez stosownego zezwolenia.⁴ Stanowią raczej, dostosowany pod względem zakresu i charakteru do aktualnego stanu gospodarki kraju, system niezbędnych warunków formalnych, będących wyrazem konieczności kontrolowania jeszcze określonych transakcji i regulowania trybu ich przeprowadzania przez organy dewizowe.

System takich ograniczeń, stosowanych wedle potrzeb w szerszym lub węższym zakresie, bywa zwykle w każdym kraju elementem szeroko rozumianego ustawodawstwa gospodarczego. Warto zauważyć, że nowa ustawa posługuje się także elementem uprawnień, które dawniej na gruncie dewizowym sprowadzały się właściwie tylko do możliwo-

ści działania w pewnych obszarach obrotu bez zezwolenia, teraz zaś zyskują bardziej samodzielne znaczenie (nie zawsze są pochodną ograniczeń), tworząc nowe rozwiązania lub utrwalając już wypróbowane.

Dopuszczenie zasadnicze swobodnego obrotu dewizowego oznacza dość daleko idącą liberalizację tego obrotu, sankcjonując wiele, zwłaszcza drobnych, transakcji dewizowych, które dokonywane są na co dzień teraz już legalnie. Doprowadziło to do ułatwienia obrotu i jego przyspieszenia, a poprzez eliminację nadmiernie rygorystycznych i zbvt daleko idących ograniczeń dewizowych stworzyło dogodniejsze warunki do wykorzystywania mechanizmów rynkowych w tej sferze.⁵

Nie oznacza to jednak akceptacji przez ustawę zjawiska dwuwalutowości,⁶ które były do niedawna rezultatem ucieczki od pieniądza krajowego, szybko deprecjonującego się w warunkach inflacji. Przeciwnie, ustawa ustala zasadę wyłączności złotego jako środka płatniczego na obszarze kraju, dopuszczając obieg walut obcych w kraju w tym charakterze tylko za zezwoleniem dewizowym,⁷ a swobodne ich krążenie ograniczając zasadniczo do przypadków, gdy są one przedmiotem transakcji, a nie środkiem zapłaty.⁸ Do umocnienia tego kierunku oddziaływania ustawy przyczyniły się wydatnie przepisy wprowadzające ograniczoną (tzw. wewnętrzną) wymienialność waluty polskiej.⁹

Zmiana koncepcji regulowania obrotu dewizowego przez ustawę z 15 lutego 1989 r. miała również inne, szersze znaczenie. Oznaczała ona bowiem, poprzez uwolnienie obrotu dewizowego, zwłaszcza wewnątrz kraju, w najbardziej typowych i prostych przypadkach od ograniczeń płynących z prawa dewizowego, a tym samym przez zlikwidowanie pewnej fikcji prawnej, jaką była pozornie bardzo szeroka reglamentacja dewizowa (w rzeczywistości tak szeroko nie stosowana), stworzenie podstaw prawnych do dalszych kroków w kierunku wymienialności złotego.

Dzięki zasadniczej zmianie prawa dewizowego wymienialność złotego w lutym 1989 r. nie wydawała się już celem tak odleg-

łym jak dawniej, gdyż ustawa — wraz z innymi regulacjami ustawowymi tego okresu — stworzyła pewne elementy wewnętrznego rynku walutowego.¹⁰ Trudno było jednakże wtedy przewidzieć, że wprowadzenie wymienialności złotego nastąpi już z początkiem 1990 r.

Wymienialność ta, na razie jeszcze ograniczona, stanowi element programu stabilizacyjnego gospodarki — element o wielkiej wadze dla prowadzenia całości przedsięwzięć stabilizacyjnych. Program stabilizacyjny, jak powszechnie wiadomo, ze względu na swą kompleksowość, głębokość wprowadzanych zmian i skalę niekorzystnych zjawisk w gospodarce, jakie ma pokonać, jest operacją ogromnie trudną do przeprowadzenia. Do najtrudniejszych jego elementów wypada zaliczyć utrzymanie ustalonych przez prawo dewizowe zasad i zakresu wymienialności złotego według jednolitego kursu NBP.

Wprowadzenie wymienialności złotego spowodowało konieczność zasadniczej zmiany Prawa dewizowego z 15 lutego 1989 r. przez ustawę z 28 grudnia 1989 r.¹¹ O obecnej treści ustawy Prawo dewizowe i jej charakterze decyduje zatem przedstawiona wyżej w ogólnym zarysie koncepcja przyjęta na początku 1989 r., zmodyfikowana, a nawet zdominowana w szczegółach przez rozwiązania podyktowane względami wymienialności złotego. Przepisy dewizowe w swym całokształcie, w kompleksie innych rozwiązań prawnych i organizacyjnych (w I etapie nakierowanych głównie na przezwycięzenie inflacji), zmierzają do umocnienia pieniądza krajowego — do stabilizowania jego wartości nabywczej w oparciu o ujednolicony na dość wysokim poziomie i w zamierzeniu raczej stały kurs oficjalny, a także i do wyeliminowania innych niż waluta krajowa środków płatniczych w transakcjach wewnętrznych, zwłaszcza zaś w transakcjach podmiotów gospodarczych.

Istotną cechą nowego Prawa dewizowego jest kompleksowość regulacji, co oznacza, że zasady obrotu dewizowego, a więc również zakres swobody, czy też zakres ograniczeń dewizowych, są zasadniczo określone przez samą ustawę dla wszystkich kategorii uczestników tego obrotu,¹² z rozróżnieniem jednak

pośród nich osób zagranicznych i osób krajowych, a wśród osób krajowych — podmiotów gospodarczych¹³ i osób fizycznych. Objęcie ogólnym pojęciem podmiotu gospodarczego jednostek różniących się zasadniczo pod względem statusu prawno-organizacyjnego i form własności, jaką reprezentują, sprawia, że naturalna staje się odrębność niektórych ograniczeń i uprawnień płynących z ustawy dla podmiotów gospodarczych i osób fizycznych. Dla wszystkich typów podmiotów gospodarczych natomiast regulacja prawnodewizowa jest jednakowa, co uznać trzeba za w pełni prawidłowe i zgodne z logiką dokonujących się przemian gospodarczych.

Odrębność w regulacji prawnodewizowej wobec podmiotów gospodarczych polega głównie na nałożeniu na nie obowiązku (od którego nie można odstąpić za zezwoleniem dewizowym) niezwłocznego odsprzedania bankom dewizowym całości (a nie — jak dotąd — części) uzyskanych wpływów w walutach obcych.¹⁴ Obowiązku temu odpowiada jednak uprawnienie do kupna przez osoby krajowe w bankach dewizowych walut wymiennalnych w celu wykonania zobowiązań w tych walutach wobec osób zagranicznych z tytułu zakupu od tych osób rzeczy ruchomych i praw majątkowych, z wyłączeniem wartości dewizowych, a także usług transportowych, spedycyjnych i ubezpieczeniowych.¹⁵ Uprawnienie to wynika pośrednio z przepisu nakładającego na banki dewizowe obowiązek sprzedaży walut wymiennalnych w przedstawionych okolicznościach (art. 8) i z przepisu nakładającego na NBP obowiązek sprzedaży bankom dewizowym wystarczającej ilości walut wymiennalnych dla realizacji omawianego uprawnienia (art. 7 ust. 2).

Wydaje się, że uprawnienie to, ze względu na swe doniosłe znaczenie, powinno być zostać wyraźnie sformułowane w odrębnym przepisie, tak jak uczyniono to z obowiązkiem odprzedazy walut obcych bankom dewizowym.

Osoby krajowe mogą prowadzić za zezwoleniem dewizowym i na warunkach określonych przez prezesa NBP w drodze zarządzenia **działalność gospodarczą** polega-

jącą na kupnie i sprzedaży wartości dewizowych oraz na pośrednictwie w kupnie i sprzedaży tych wartości (art. 10 ust. 1). Odpowiednie krajowe i zagraniczne osoby fizyczne mogą sprzedawać wartości dewizowe osobom prowadzącym taką działalność (lub za ich pośrednictwem innym krajowym osobom fizycznym), a osoby krajowe fizyczne mogą kupować wartości dewizowe od osób prowadzących taką działalność (lub za ich pośrednictwem od innych osób fizycznych — art. 10 ust. 2 i 3).

Działalność gospodarcza, o której mowa, polega głównie na prowadzeniu punktów kupna i sprzedaży walut obcych, zwanych też kantorami. Punkty te według ustawy tworzą zinstytucjonalizowaną możliwość zakupu i sprzedaży wartości dewizowych, przede wszystkim walut obcych, dla osób fizycznych (możliwość zakupu w kantorach ograniczona jest tylko do osób fizycznych krajowych). W bankach dewizowych osoby fizyczne krajowe mogą kupować waluty wymiennalne jedynie na działalność typu gospodarczego.¹⁶

Prawo dewizowe tworzy zatem odrębne „rynki” wartości dewizowych, a przede wszystkim walut wymiennalnych, dla podmiotów gospodarczych (i na cele gospodarcze osób fizycznych) w bankach dewizowych, a dla osób fizycznych na pozostałe cele poprzez działalność kantorów. Pozostają oczywiście także inne sposoby nabycia dewiz na rynku niezorganizowanym (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 9).

Ustalenie przedstawionych zasad sprzedaży i kupna walut wymiennalnych na cele gospodarcze spowodowało likwidację stosowanej od kilku lat w coraz szerszym zakresie instytucji odpisów dewizowych przedsiębiorstw oraz niedawno powstałej instytucji przetargów walutowych, które miały realizować ideę samofinansowania dewizowego podmiotów gospodarczych.

Nowela wyeliminowała ponadto z pierwotnego tekstu ustawy pewne, często krytykowane ograniczenia — obowiązkową wymianę walut obcych na polską przez osoby fizyczne zagraniczne na pokrycie kosztów pobytu w kraju, obowiązek zapłaty przez osoby zagraniczne określonych należności

walutą polską pochodzącą z udokumentowanej wymiany, obowiązek odprzedaży bankom dewizowym przez osoby krajowe fizyczne 60% rent i emerytur otrzymywanych w walucie obcej, wreszcie zmodyfikowała katalog czynności obrotu wymagających zezwolenia dewizowego.

W kontekście przepisów o wymienialności szczególnego znaczenia nabiera sformułowany przez ustawę obowiązek stosowania kursów — walut obcych w złotych i wartości dewizowych w walutach obcych — ogłaszanych przez NBP, w obrocie dewizowym, rozrachunkach i rozliczeniach, z wyjątkiem obrotu dewizowego w kantorach oraz obrotu dewizowego i rozrachunków między osobami fizycznymi (art. 13).

Pozostałe obowiązki prawodewizowe dotyczą trybu realizowania czynności obrotu dewizowego z zagranicą, który został nieco zmodyfikowany, głównie co do terminów (art. 5). Chodzi tu o obowiązek pobierania przez podmioty gospodarcze należności pieniężnych z zagranicy nie później niż w terminie ich wymagalności i sprowadzania ich niezwłocznie do kraju. Obowiązek niezwłocznego sprowadzania wartości dewizowych z zagranicy dotyczy odpowiednio osób fizycznych.¹⁷ Ponadto ustawa utrzymuje znany od dawna, a wiążący się z charakterem waluty polskiej, obowiązek ustalania i dokonywania przez osoby krajowe w obrocie z zagranicą płatności w walucie obcej oraz pobierania należności pieniężnych w tej walucie za pośrednictwem banku dewizowego.¹⁸

Jako tradycyjnie wynikający z prawa dewizowego, choć szerzej zakrojony, należy wreszcie wskazać obowiązek zgłaszania NBP mienia osób krajowych znajdującego się za granicą i mienia osób zagranicznych znajdującego się w kraju, jak również faktów utraty tego mienia (art. 17, 18). Ponadto osoby krajowe i zagraniczne obowiązane są wypełniać określone obowiązki związane z kontrolą dewizową (art. 28).

W przepisach Prawa dewizowego dotyczących właściwości organów w sprawach dewizowych zaszły także w 1989 r. pewne istotne zmiany. Organem właściwym w sprawach dewizowych jest nadal minister finan-

sów i tylko do tego organu należy teraz udzielanie w formie zarządzeń, w porozumieniu z prezesem NBP, ogólnych zezwoleń dewizowych. Indywidualnych zezwoleń dewizowych udziela natomiast wyłącznie Narodowy Bank Polski.¹⁹

W razie naruszenia warunków indywidualnego zezwolenia dewizowego, NBP może je uchylić, co stanowi nowość w dewizowym stanie prawnym. Ważne jest poddanie **wszystkich** decyzji NBP w sprawach indywidualnych zezwoleń dewizowych kontroli Naczelnego Sądu Administracyjnego według zasad przewidzianych w przepisach k.p.a. (art. 22), gdyż niemożność zaskarżenia decyzji NBP z tego zakresu była przez długi czas przedmiotem krytyki w literaturze. Prawdopodobnie (zgodność z prawem) decyzji dotyczących zezwoleń indywidualnych ma wielkie znaczenie nie tylko z punktu widzenia zainteresowanego. Zezwolenia bowiem w swym całości kształcie, oprócz samego prawa dewizowego, mają poważne znaczenie dla faktycznego zakresu stosowanych ograniczeń dewizowych.

Próbę syntetycznego określenia kompetencji ministra finansów i prezesa NBP jako organów dewizowych reprezentujących interesy całego państwa zawierają przepisy ustawy, w myśl których minister finansów współdziała z prezesem NBP w tworzeniu rezerw dewizowych państwa oraz określaniu zasad gospodarowania tymi rezerwami, a prezes NBP w porozumieniu z ministrem finansów może określić dopuszczalną wysokość zadłużenia i wierzytelności banków dewizowych wobec osób zagranicznych (art. 23).

Przepisy te nabierają potencjalnie wielkiego znaczenia i swoistej wymowy na tle zasad nowej polityki walutowo-dewizowej i kredytowej, mającej prowadzić do przewyciężenia skutków długoletniego niedocenia reguł racjonalnego działania w tym zakresie. Pomijając w tym miejscu omówienie ustawowej regulacji kontroli dewizowej, w której nie zaszły zbyt istotne zmiany, warto jeszcze wskazać na aktualne brzmienie przepisu, w myśl którego prezes NBP, w porozumieniu z ministrem finansów, może upoważnić niektóre banki do dokonywania

czynności zastrzeżonych w ustawie dla banków dewizowych (a nie jak poprzednio — na których dokonanie wymagane jest przez ustawę uzyskanie zezwolenia dewizowego)²⁰ oraz może ustalać poziom rezerw dewizowych banków dewizowych i sposób ich zagospodarowania (art. 24).

W trakcie 1989 r. wydano komplet aktów wykonawczych do ustawy Prawo dewizowe z 15 lutego 1989 r. w formie rozporządzeń Rady Ministrów, rozporządzeń ministra finansów, zarządzeń ministra finansów i prezesa NBP, w wykonaniu uprawnień prawotwórczych z ustawy. Nowela grudniowa, wprowadzająca zasadnicze zmiany do tekstu ustawy, nie wypowiada się co do zakresu i czasu obowiązywania tych aktów. Kierując się właściwościami systemu prawa i związanego z nimi pojęcia obowiązywania²¹ należy przyjąć, że akty te zachowują moc obowiązującą w zakresie, w jakim są niesprzeczne ze znowelizowanym tekstem ustawy.²² Automatycznie natomiast tracą moc akty wykonawcze dotyczące uchylonych instytucji prawodewizowych, np. obowiązkowej odprzedaży walut obcych przez osoby zagraniczne na pokrycie kosztów pobytu w kraju, regulowania przez te osoby określonych należności walutą polską pochodzącą z udokumentowanej wymiany, obowiązku częściowej odprzedaży wpływów dewizowych przez podmioty gospodarcze.

Jednym z ważnych nowych aktów wykonawczych do ustawy jest zarządzenie ministra finansów z 31 grudnia 1989 r. w sprawie ogólnego zezwolenia dewizowego,²³ które zawiera zestaw najważniejszych zezwoleń ogólnych ministra finansów — zarówno tych od dawna stosowanych i już utrwalonych w świadomości uczestników obrotu dewizowego, jak i nowych, dostosowanych do zmiennej regulacji ustawowej. W jakim zakresie

natomiast pozostają w mocy zezwolenia dewizowe udzielane na podstawie ustawy z 1983 r., formalnie nadal rozstrzyga treść art. 30, a więc ustawa w zmienionej wersji również wymaga uzyskania odpowiedniego rodzaju zezwolenia dewizowego. Nowela stanowi jednak, że uprawnienia nabyte w drodze zezwoleń dewizowych udzielonych przed dniem wejścia w życie ustawy (tj. przed 1 stycznia 1990 r.) tracą moc 1 lipca 1990 r., z wyjątkiem uprawnień do sprzedaży w kraju towarów i usług za waluty obce, które zachowują ważność do końca 1990 r. (art. 2 noweli).

Wynika stąd — w drodze interpretacji tego przepisu — że w 1990 r. tracą moc uprawnienia nabyte przed 1 stycznia 1990 r. zarówno w formie zezwoleń indywidualnych, jak i uprawnienia wynikłe z zarządzeń zawierających zezwolenia ogólne, wreszcie z ustaw innych niż Prawo dewizowe.

Zmiany w dewizowym stanie prawnym, jak wynika z krótkiej, syntetycznej prezentacji treści ustawy Prawo dewizowe z 1989 r., są daleko idące. Liberalizacja obrotu dewizowego jest ogólnie korzystna dla kształtowania się życia gospodarczego kraju. Nowa regulacja prawodewizowa jest krótsza, prostsza i zmierza do zaspokajania w elastyczny sposób potrzeb reformowanej gospodarki polskiej. Czy jednak odpowiada ona również możliwościom tej gospodarki, będącej jeszcze w stanie głębokiej nierównowagi? Pozostaje mieć nadzieję, że nowocześniejsze zasady obrotu dewizowego przyczynią się, wraz z całym zespołem podjętych przedsięwzięć stabilizacyjnych, do przezwyciężenia kryzysu w gospodarce.

Przypisy:

¹ Dz.U. nr 6 poz. 33, zm. Dz.U. nr 74, poz. 441 (zwana dalej ustawą).

² Poprzednio obowiązywała ustawa Prawo dewizowe z 22 listopada 1983 r. (Dz.U. nr 63, poz. 288), która stanowiła w art. 11, że dokonywanie obrotu dewizowego wymaga zezwolenia dewizowego, z wyjątkami określonymi w przepisach ustawy. Taka koncepcja spowodowała jednak nadmierny rozrost regulacji ustawowej i związaną z tym małą jej czytelność. Jeszcze bardziej kategorycznie formułowała ogólny zakaz działania w obrocie wartościami dewizowymi bez zezwolenia ustawa dewizowa z 28 marca 1952 r. (Dz.U. nr 21, poz. 133 z 1952), obowiązująca aż do 31 marca 1984 r.

³ Art. 9 dokładnie określa czynności obrotu dewizowego, na które wymagane jest zezwolenie dewizowe. W większości przypadków chodzi o czynności osób krajowych dokonywane w obrocie dewizowym z zagranicą, a także niektóre typy czynności tego obrotu dokonywane w kraju, ponadto zaś o wywóz za granicę wartości dewizowych i przywóz do kraju waluty polskiej (z wyjątkami).

⁴ Na temat typowego mechanizmu reglamentacji dewizowej por. E. Fojcik-Mastalska: Zezwolenie dewizowe w polskim prawie dewizowym, Wrocław 1975, s. 5 i n.

⁵ Por. S. Jerzak: Nowe prawo dewizowe, „Bank i Kredyt”, nr 7/1989, s. 1.

⁶ Por. P. Wyczański: Metody i możliwości ograniczenia dwuwalutowości w gospodarce polskiej, „Bank i Kredyt”, nr 8–9/1989, s. 42–48.

⁷ W myśl art. 9p 5 ustawy ustalanie oraz dokonywanie w kraju płatności w wartościach dewizowych za nabywane rzeczy ruchome i nieruchomości, prawa majątkowe lub świadczone usługi i pracę wymaga zezwolenia dewizowego.

⁸ Wynika to z całokształtu regulacji ustawowej. Pojęcie obrotu dewizowego jest nadal szerokie (aczkolwiek wyeliminowano z tego pojęcia płatności dokonywane wartościami dewizowymi) i obejmuje według art. 2 pkt 4 zawarcie umowy lub dokonanie innej czynności prawnej powodującej lub mającej powodować płatność środkami stanowiącymi wartości dewizowe bądź przeniesienie własności wartości dewizowych albo przeniesienie wierzytelności lub zobowiązania, których przedmiotem są wartości dewizowe, a także wywóz za granicę i przywóz z zagranicy wartości dewizowych.

⁹ W artykule używa się dość swobodnego określenia „wymienialność ograniczona”, gdyż istnieją spory, czy jest to wymienialność częściowa (uwzględniając praktykę MFW) i czy należy używać pojęcia „wymienialność wewnętrzna”. Por. dla przykładu skrajne stanowisko. W. Rutkowski: Warunki częściowej wymienialności złotego, „Bank i Kredyt”, nr 8–9/1989, s. 37–42.

¹⁰ Chodziło tu o instytucję przetargów walutowych oraz punktów kupna i sprzedaży walut obcych. Wskazać trzeba także w tym kontekście na znajdujące wyraz w innych regulacjach ustawowych dążenie do odbudowy obiegu papierów wartościowych (obligacje, akcje), powrotu weksla, na nową organizację systemu bankowego i przejście banków na zasady komercjalizmu, wreszcie na będącą dopiero w sferze zamierzeń odbudowę instytucji giełdy.

¹¹ Dz.U. nr 74, poz. 441 (zwana dalej nowelą) zmieniono przede wszystkim cały rozdział 2 – Dokonywanie obrotu dewizowego, który ma zasadnicze znaczenie dla całości regulacji ustawowej. Ponadto wprowadzono szereg poprawek o charakterze głównie redakcyjnym.

¹² Ustawa Prawo dewizowe stanowi *lex generalis* w materii prawnodewizowej. Według art. 1 ustawy reguluje ona bowiem zasady obrotu dewizowego i stosowania kursów walutowych, obowiązek zgłaszania mienia osób krajowych znajdującego się za granicą i mienia osób zagranicznych znajdującego się w kraju, a także właściwość organów w sprawach dewizowych oraz zasady kontroli dewizowej. Niektóre jednak ustawy, regulujące w sposób kompleksowy wybrane stosunki o charakterze gospodarczym między krajem a zagranicą, zawierają także pewne przepisy z zakresu prawa dewizowego. Ustawy te mają w tym zakresie w stosunku do ustawy Prawo dewizowe charakter *legis specialis*. We współczesnym ustawodawstwie należą do nich przede wszystkim: ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych (Dz.U. nr 41, poz. 325 zm. Dz. U. z 1989 r. nr 74, poz. 442), oraz ustawa z 6 lipca 1982 r. o zasadach prowadzenia na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne (Dz.U. z 1989 r. nr 27, poz. 148, zm. Dz.U. z 1989 r. nr 74, poz. 442).

¹³ Według art. 2 pkt 6 ustawy pojęcie podmiotu gospodarczego oznacza osobę krajową prowadzącą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o prowadzeniu danego rodzaju działalności.

¹⁴ Ustawa w art. 6 ust. 1 nakłada ten obowiązek na osoby krajowe w ogóle, ale w art. 6 ust. 2 (gdzie wskazane są wyjątki od tego generalnie określonego obowiązku) zwalnia z niego osoby krajowe fizyczne, z wyjątkiem walut obcych uzyskanych z działalności gospodarczej. Obowiązek odprowadzenia wpływów w walutach obcych ciąży zatem przede wszystkim na podmiotach gospodarczych, a na osobach fizycznych jedynie co do walut uzyskanych z działalności gospodarczej, a to należy uznać za zjawisko raczej rzadkie. Interpretację taką potwierdza treść art. 8 w zw. z art. 9 pkt 1 lit. b.

¹⁵ Art. 8 w zw. z art. 9 pkt 1 lit. b. ustawy.

¹⁶ Z art. 14 ustawy wynika ponadto pośrednie uprawnienie osób krajowych do kupna walut obcych państw, z którymi Polska rozlicza się w trybie płatności niehandlowych, na pokrycie kosztów podróży i pobytu za granicą (według zasad i norm sprzedaży ustalonych przez prezesa NBP).

¹⁷ Art. 5 ust. 1 i odpowiednio art. 5 ust. 2 i 3. Podmioty gospodarcze nie mogą ponadto ustalać w umowach z osobami zagranicznymi terminów wymagalności należności pieniężnych dłuższych niż trzy miesiące (art. 5 ust. 4).

¹⁸ Obowiązki co do trybu realizowania obrotu dewizowego z zagranicą obejmują także pobieranie od osób zagranicznych zapłaty w walucie obcej za określone usługi świadczone za granicą (art. 11).

¹⁹ Zezwoleń dewizowych dotyczą przepisy art. 20–22 ustawy.

²⁰ Bank, który uzyskał takie upoważnienie, jest bankiem dewizowym w rozumieniu ustawy (art. 2 pkt 5). Określenie tego rodzaju, podobnie jak co do podmiotu gospodarczego (art. 2 pkt 6), jest wprawdzie poprawne formalnie, ale nie jest chyba najlepszym z możliwych.

²¹ Por. J. Wróblewski: Zasady tworzenia prawa, Warszawa 1989, s. 12. 121.

²² Najważniejsze z tych aktów, które należałoby tu wymienić, to: rozporządzenie Rady Ministrów z 14 marca 1989 r. w sprawie zgłaszania mienia osób krajowych znajdującego się za granicą oraz mienia osób zagranicznych znajdującego się w kraju (Dz.U. nr 15, poz. 81) i rozporządzenie ministra finansów z 14 marca 1989 r. w sprawie zasad i trybu granicznej i pocztowej kontroli dewizowej (Dz.U. nr 15, poz. 83).

²³ M.P. z 1990 r. nr 1, poz. 3, zarządzenie to weszło w życie 1 stycznia 1990 r.

